

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU

Srovnávací studie č. 5.270

duben 2007

aktualizace červen 2016

autor: K. Hračovová, M. Kavěna, D. Skočovský, M. Šamová

SROVNÁVACÍ STUDIE

Obsah:

1. ÚVOD	3
Tři ZÁKLADNÍ MODELY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB.....	6
2. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB VE VYBRANÝCH STÁTECH EU	8
BELGIE	8
FINSKO	9
FRANCIE.....	10
ITÁLIE	12
NIZOZEMSKO	14
NĚMECKO	15
POLSKO.....	15
RAKOUSKO	16
ŘECKO	17
SLOVENSKO	18
SLOVINSKO	19
VELKÁ BRITÁNIE	21
3. HODNOCENÍ IMPLEMENTACE ZÁVAZKŮ ČLENSKÝCH STÁTŮ VŮČI EVROPSKÉ UNII	22
4. ZDROJE.....	24
ODBORNÉ ČLÁNKY A ZPRÁVY.....	24
ZÁKONY	24
JUDIKATURA	25
DOKUMENTY EU	25

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	ŘADA: STUDIE
Název: Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU	Typ řady: online
Autoři: Kavěna, M.; Šamová, M.; Hračovová, K., Skočovský, D.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1
Číslo: Srovnávací studie č. 5.270	První vydání řady: červenec 1991
Datum: duben 2007, aktualizace červen 2016	Frekvence vydání řady: nepravidelná
Klíčová slova: Trestní odpovědnost, správní trestání	Zaměření: srovnávací a analytické studie zpracované pro členy Parlamentu České republiky
	Jazyk: CZ
	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Obsah

1. ÚVOD.....	3
TŘI ZÁKLADNÍ MODELY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	6
2. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB VE VYBRANÝCH STÁTECH EU.....	8
BELGIE	8
FINSKO.....	9
FRANCIE	10
ITÁLIE.....	12
NIZOZEMSKO	14
NĚMECKO.....	15
POLSKO.....	15
RAKOUSKO	16
ŘECKO	17
SLOVENSKO	18
SLOVINSKO	19
VELKÁ BRITÁNIE	21
3. HODNOCENÍ IMPLEMENTACE ZÁVAZKŮ ČLENSKÝCH STÁTŮ VŮČI EVROPSKÉ UNII	22
4. ZDROJE	24
ODBORNÉ ČLÁNKY A ZPRÁVY.....	24
ZÁKONY.....	24
JUDIKATURA.....	25
DOKUMENTY EU	25

Shrnutí:

Práce poskytuje přehled veřejnoprávních postihů protiprávního jednání právnických osob (trestní a správní odpovědnost). V první části práce jsou uvedeny nejčastější cíle veřejnoprávních postihů (prevence protiprávního jednání, odplata za spáchaný čin, náprava pachatele). Zdůrazňuje se, že právní akty Evropské unie nepřikazují členským státům zcela jednotný regulační model odpovědnosti právnických osob. Postihy mohou spočívat jak ve správním, tak v trestním právu. Ve světě existují tři základní modely odpovědnosti právnických osob: americký model (trestní odpovědnost právnické osoby za širokou škálu jednání zaměstnanců firmy), anglický či francouzský model (více restriktivní model trestní odpovědnosti) a německý model (správní odpovědnost právnických osob).

1. Úvod

Tato studie srovnává veřejnoprávní modely postihu protiprávního jednání právnických osob, tj. modely trestní a správní odpovědnosti právnických osob v evropských zemích. Vzhledem k tomu, že „jednání“ právnických osob je vždy výsledkem rozhodnutí jednotlivců, je nutné případné postihy právnických osob vnímat v souvislosti s možnými postihy fyzických osob (např. členů vedení společnosti, členů dozorčích orgánů, zaměstnanců). Veřejnoprávní postihy právnických osob existují vedle soukromoprávních nástrojů občanského (obchodního) práva.

Ačkoli povinnost zavést veřejnoprávní postihy právnických osob pro určitá protiprávní jednání vyplývá z práva EU, je možné, alespoň pokud jde o úvahy (např. na unijní úrovni) o případné budoucí rozšíření trestní či správní odpovědnosti právnických osob, si klást otázku, zda taková veřejnoprávní regulace představuje vhodný či nejvhodnější nástroj regulace a řízení rizik, které vyplývají z činnosti právnických osob v tržní ekonomice a současně v právním státě. Prvotně je vhodné stanovit cíle případného veřejnoprávního postihu právnických osob, které mohou ovlivnit podobu zvoleného regulačního modelu:

- **prevence protiprávního jednání:** teorie práva a ekonomie vychází z toho, že cílem odpovědnosti právnických osob podle práva veřejného by mělo být předcházet protiprávnímu jednání tím, že budou právnické osoby hrozbou sankce motivovány k přijetí vhodných vnitřních regulačních procesů, které zajistí účinný dohled vedení nad jednáním zaměstnanců. Z ekonomické analýzy práva vyplývá, že náklady právnické osoby spojené s porušením práva by měly být vyšší, než jsou náklady spojené s jeho dodržováním (s vytvořením vhodných kontrolních mechanismů). Trestní nebo správní právo může posloužit jako vhodný regulační nástroj k dosažení cíle prevence protiprávního jednání, vytváří-li vhodným způsobem takovéto náklady. Pokud by veřejnoprávní sankce postihovala především jednotlivce, např. umožňovala trestně stíhat členy vedení, a nikoli samotnou právnickou osobu, nemusí být dostatečně dosaženo preventivního účinku, protože riziko trestního stíhání člena vedení za protiprávní jednání firmy mu může být kompenzováno např. vyšší mzdou. Pokud kompenzace jednotlivci za to, že podstoupí riziko trestního stíhání, bude dostatečně vysoká a pro firmu dostatečně nízká (ve srovnání s očekávaným ziskem z protiprávního jednání), pak hrozba trestního stíhání jednotlivce nebude mít dostatečný preventivní účinek na jednání firmy, ani na jednání jednotlivce.

- **odplata za spáchaný čin:** tradičním cílem trestního práva (resp. částečně i práva správního) je potrestání osoby, která je vinna ze spáchaní trestného činu. Vzhledem k tomu, že právnická osoba je právní fikcí, není možné, aby právnická osoba byla subjektivně vinna (*societas delinquere non potest*¹). A tak ani právnická osoba nemůže subjektivně pocítit trest, tak jako např. fyzická osoba pocítí trest odnětí svobody nebo peněžitý trest, který má posloužit jako vhodná odplata za spáchaný čin. Jakýkoli trest, který si lze v případě právnických osob představit (peněžitý trest, trest zabavení věci nebo majetku, trest ukončení činnosti) subjektivně postihne opět fyzické osoby – např. majitele společnosti, kteří získají menší výnos v důsledku peněžitého trestu zaplaceného společností.
- **náprava pachatele:** jako jeden z tradičních cílů trestního práva je rovněž v teorii zmiňován cíl nápravy pachatele. V kontextu veřejnoprávních postihů právnických osob jde o to, aby případná sankce měla určitý rehabilitační účinek, tj. motivovala právnickou osobu stát se tzv. dobrým „firemním občanem“.

Z těchto důvodů není pro komparaci veřejnoprávní odpovědnosti právnických osob v právních řádech členských států Evropské unie vhodné striktně rozlišovat mezi státy, které uplatňují nebo neuplatňují trestní odpovědnost právnických osob. Je vhodné vnímat celou škálu veřejnoprávních regulačních mechanismů, včetně systémů správního práva, které mohou umožnit státním orgánům zasáhnout proti protiprávnímu jednání právnické osoby. Ani právní akty Evropské unie nevnučují členským státům EU jednotný regulační model odpovědnosti právnických osob. Naopak, **směrnice, stejně jako dříve přijatá rámcová rozhodnutí (před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost), jsou závazná jen co do cílů a ponechávají všem členským státům značnou volnost při výběru vhodných prostředků, jakými dosáhnout požadovaného regulačního efektu daného předpisu: přinejmenším není nutné, aby byla sankce nutně „trestní“**, což umožňuje požadované sankce lépe integrovat do stávajícího normativního rámce a přizpůsobit místním zvyklostem (např. Německo plní požadavky EU regulačním modelem, který je založen na správním právu).

¹ Římské právo sice uznávalo některé druhy právnických osob *universitates personarum*, např. obce, a umožňovalo těmto subjektům vlastnit majetek a být nositelem práv a povinností, nezávisle od svých zakladatelů. Tyto právnické osoby však nemohly mít vlastní *vůli* a tudíž nemohly spáchat trestný čin, ačkoli existují i některé historické výjimky.

Mimo rámec této studie pak zůstávají výše zmíněné širší otázky: otázka vhodné kombinace postihů fyzických osob a postihů právnických osob, resp. kombinace soukromoprávních a veřejnoprávních postihů obecně. Zvolený regulační model ani nemusí nutně vycházet z tradičního rozlišení práva soukromého a práva veřejného, může dojít i například k částečnému přenosu odpovědnosti státu za vynucování práva směrem na soukromé žalobce, a to zavedením právního institutu exemplární náhrady škody².

Pokud jde o praxi jednotlivých členských států Evropské unie, zejména státy s kontinentální právní tradicí se věnují teoretickým debatám o podobě vhodného regulačního modelu, který by případně zahrnoval veřejnoprávní sankce ve vztahu k právnickým osobám. Naopak, protože vývoj práva ve státech s právní tradicí common law nevychází pouze ze zákonů přijatých parlamentem, ale i ze spolupůsobení soudů při tvorbě práva.

Tři základní modely trestní odpovědnosti právnických osob

Americký model trestní odpovědnosti právnických osob vychází z tzv. agregační teorie, podle které může být právnická osoba trestně odpovědná za jakékoli porušení trestního práva svým zaměstnancem, pokud jednal v rámci své náplně práce a jménem právnické osoby (resp. za jakékoli porušení práva skupinou zaměstnanců, pokud jejich společné jednání naplňuje znaky trestného činu). Agregační teorie tak stanoví velmi rozsáhlou odpovědnost právnických osob, kterým je přisuzována odpovědnost za veškeré činy zaměstnanců. Podle některých komentátorů jsou tím nadměrně poškozováni nevinní akcionáři a zaměstnanci společnosti.³ Široká škála případných sankcí zahrnuje jak peněžité tresty, tak i probační dozor nad firmou, nebo povinnost firmy se veřejně přiznat ke svému chování. Tyto tresty zohledňují jak represivní, tak i nápravnou funkci trestního práva.

² K tomuto tématu viz práce PI *Exemplární náhrada škody v angloamerických a kontinentálních právních řádech* (duben 2007): Exemplární náhrada škody (náhrada škody s represivním účinkem) je dobrým příkladem regulačního modelu, který umocňuje soukromé žalobce a staví právo soukromé do podobné role jako je právo veřejné. Ve státech s takto nastaveným regulačním modelem již soukromé právo částečně plní funkce práva veřejného a může i potlačovat nutnost *veřejnoprávních sankcí* protiprávního jednání.

³ Pop, Anca, *Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence* (Spring, 2006), Michigan State University College of Law.

Anglický, ale i francouzský model trestní odpovědnosti právnických osob je více restriktivní. Trestní odpovědnost právnické osoby může být dána jen v případě porušení trestního práva jednotlivcem, který zastává vysokou funkci nebo má zásadní rozhodovací pravomoc v rámci organizační struktury společnosti. Vzhledem k decentralizovanému rozhodování v rámci velkých společností tak v praxi obvykle není právnická osoba postižitelná za velkou část protiprávních jednání spáchaných svými zaměstnanci. Tento model stanoví tedy spíše omezenou odpovědnost právnických osob a rovněž omezená škála případných sankcí nedostatečně zohledňuje *nápravnou* funkci trestního práva. Tento model je rovněž uplatňován např. v Belgii, Nizozemsku či Finsku.

Německý model odpovědnosti právnických osob není trestní, ale správní. V praxi ale propracovaný systém správních sankcí plní obdobnou funkci jako trestní právo, pokud jde o prevenci, předvídatelnost, jednoznačnost a spravedlnost a umožňuje respektovat tradiční trestněprávní zásadu *societas delinquere non potest* (naopak Francie tuto zásadu prolomila zavedením trestní odpovědnosti právnických osob). Vzhledem k tomu, že se správní sankcí není spojeno takové morální stigma jako s trestní sankcí, neplní německý model funkci odplaty⁴. Model správních sankcí (namísto trestních sankcí pro právnické osoby) je rovněž uplatňován v Bulharsku, Itálii a Řecku⁵.

Pro kontinentální právní kulturu je dále možné koncepty trestní odpovědnosti právnických osob rozdělit do tří skupin. První skupina představuje model tzv. „**pravé trestní odpovědnosti**“ příznačné pro státy jako Francie, Finsko, Nizozemsko, Maďarsko, Slovinsko nebo Rakousko. Trestní odpovědnost je upravena buď přímo trestným zákoníkem, nebo zvláštním zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. Právnickým osobám jsou ukládány trestní sankce v trestním řízení. Rozdílnost právních úprav se pak projevuje ve vymezení okruhu odpovědných právnických osob, rozsahu kriminalizace, možnostech sankcionování a zvláštnosti řízení vedeného proti nim⁶.

Model **nepravé trestní odpovědnosti** právnických osob byl v minulosti zaveden ve Španělsku (model byl využíván do roku 2010, v současnosti španělská právní úprava využívá model pravé trestní odpovědnosti) a na Slovensku (účinný do konce června 2016). Tento spočívá v absenci

⁴ Viz předchozí pozn. 3, str. 13.

⁵ Jelínek, J. a kol., Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. (Leges, 2013), str. 24

⁶ Jelínek, J. a kol., op. cit.,

vysloveného zakotvení trestní odpovědnosti v trestním zákoníku. Za spáchání trestního činu není právnické osobě uložen trest, ale naopak určitá kvazitrestní sankce - ochranné opatření (slovenská právní úprava) nebo spáchání trestu vede k tzv. „vedlejším důsledkům“ (dřívější španělská právní úprava)⁷.

Posledním modelem je již výše zmíněný německý model – tj. model správního trestání právnických osob.

2. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU

Belgie

Příklad Francie následovalo několik dalších kontinentálních států v Evropě, například Belgie novelizovala v roce 1999 čl. 5 Trestního zákoníku, který nově stanoví:

„Čl. 5

Právnická osoba je trestně odpovědná za trestné činy, které jsou spojené s výkonem předmětu své činnosti nebo s obranou svých zájmů nebo které byly spáchány v její prospěch.

V případě, že trestní odpovědnost právnické osoby vznikla výhradně v důsledku jednání fyzických osob, jen ta fyzická osoba, která spáchala nejzávažnější porušení zákona bude potrestána. Spáchala-li tato osoba trestný čin vědomě a dobrovolně, pak bude potrestána souběžně s právnickou osobou.

(...)

Za právnické osoby se pro účely tohoto ustanovení nepovažují federální vláda, regiony, města a obce, provincie, bruselská aglomerace, jiné samosprávy, francouzská, vlámská a společná komise pro obce a veřejná centra sociální péče.“⁸

⁷ Ibid., s. 23.

⁸ Code Penal, web: <http://www.juridat.be/cgi_loi/loi_F.pl?cn=1867060801>.

Čl. 7bis stanoví, že právnické osobě mohou být uloženy tyto sankce: peněžitý trest, trest zabavení věci, trest rozpuštění právnické osoby (nelze u veřejnoprávních právnických osob), zákaz činnosti (nelze u veřejných služeb), uzavření provozovny (nelze u provozoven, v nichž se vykonávají činnosti spojené s poskytováním veřejné služby), resp. povinnost publikovat nebo jinak sdělit rozsudek veřejnosti.

Finsko

Devátá kapitola *Trestního zákoníku* upravuje trestní odpovědnost právnických osob.⁹ Společnost, nadace nebo jiná právnická osoba, která spáchala trestný čin, může být odsouzena k zaplacení peněžitého trestu, umožňuje-li to dané ustanovení trestního zákona. Právnická osoba není trestně odpovědná při výkonu veřejné správy. Trestní odpovědnost právnické osoby *může* vzniknout, pokud člen statutárního orgánu nebo vedení byl spoluvíníkem trestného činu nebo připustil spáchání činu nebo porušil zákonem stanovenou povinnost a tím umožnil spáchání trestného činu¹⁰. Je-li tomu tak, pak právnická osoba bude trestně odpovědná, pokud byl samotný trestný čin spáchán členem vedení, osobou v zaměstnaneckém nebo obdobném pracovním poměru nebo zmocněncem právnické osoby a pokud takováto osoba jednala ve jménu nebo ve prospěch právnické osoby.

Státní zástupce může rozhodnout, že ne zahájí trestní stíhání právnické osoby, pokud míra účasti nebo nedbalosti vedení byla zanedbatelná, pokud trestný čin způsobil jen zanedbatelnou újmu nebo nebezpečí a pokud právnická osoba dobrovolně učinila nezbytné kroky k zamezení páchaní další trestné činnosti.

Při rozhodování o výši peněžitého trestu přihledne soud k povaze a rozsahu účasti vedení na spáchání trestného činu (resp. nedbalosti vedení spočívající v nedostatečném dohledu), postavení pachatele trestného činu v rámci právnické osoby, závažnosti a rozsahu trestné činnosti, dopad trestného činu, postupy přijaté právnickou osobou k zamezení další trestné činnosti nebo

⁹ Rikoslaki (39/1889) , web: < <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> >.

¹⁰ Trestní odpovědnost právnické osoby však automaticky nezaniká, když se nepodaří identifikovat konkrétního člena statutárního orgánu nebo vedení.

k nahrazení způsobené škody, míra spolupráce při vyšetřování trestné činnosti a k finanční síle právnické osoby (posuzuje se velikost právnické osoby, platební schopnost, ziskovost atd.). V případě, že byl trestný čin spáchán členem vedení nebo statutárního orgánu, pak soud přihlédne k míře majetkové účasti pachatele ve společnosti. Peněžitý trest lze uložit v rozmezí od 850 EUR do 850 000 EUR.

Francie

Již v roce 1579 byla přijata *Ordonnance de Blois* (a v roce 1670 *Grande Ordonnance Criminelle*), která umožnila trestně stíhat tzv. kolektivitu – tj. právnickou osobu, pokud došlo ke spáchání trestného činu v důsledku rozhodnutí takovéto společnosti. Zároveň bylo možné trestně stíhat jednotlivce jako spolupachatele, pokud se na rozhodování společnosti podíleli. V důsledku francouzské revoluce pak došlo k výraznému omezení soukromých společností, a tak *Trestní zákoník* z roku 1810 již ani neupravoval trestní odpovědnost právnických osob. V této době někteří právní teoretici začali psát o neslučitelnosti trestních sankcí s právnickými osobami z toho důvodu, že právnická osoba nemá vlastní *vůli*, nemůže *úmyslně* spáchat jakýkoli čin, ani nemůže sama *jednat* – spáchání trestného činu právnickou osobou je tedy právní fikce, trestný čin může spáchat jen fyzická osoba.¹¹

Až v roce 1994 s přijetím rekodifikace trestního zákoníku *Nouveau Code Penal* byla přijata i současná právní úprava ve Francii, která umožňuje trestní odpovědnost právnických osob. Čl. 121-2 stanoví:

„Čl. 121-2

Právnické osoby, s výjimkou státu, jsou trestně zodpovědné, za podmínek stanovených v čl. 121-4 až 121-7, za trestné činy spáchané jejich jménem svými orgány nebo zástupci.

Územní samosprávné celky a jejich samosprávy jsou trestně zodpovědné jen za trestné činy spáchané v souvislosti s výkonem pravomocí, které mohou být smluvně přeneseny na jiné subjekty [pozn. provoz MHD, svoz odpadů atd.].

Trestní odpovědnost právnických osob nevylučuje trestní odpovědnost fyzických osob, kteří jsou sami pachatelé nebo spolupachatelé stejného jednání, za které může být trestně zodpovědná právnická osoba.“

¹¹ Streleanu, F., Chirita, R., Raspunderea penala a persoanei juridice 7 (Rosetti ed., 2002), pp. 24-25.

Články 121-4 až 121-7 pak stanoví obecné podmínky trestní odpovědnosti v případě pokusu o trestný čin a odpovědnost spolupachatelů.

Výše uvedené současné znění tohoto článku vychází z novely z roku 2004¹², která z prvního řádku odstranila větu, která omezovala trestní odpovědnost právnických osob *jen na případy stanovené zákonem*. Od vstupu této novely v platnost tedy platí obecná trestní odpovědnost právnických osob pro *všechny trestné činy spáchané po 31. 12. 2005*. Nadále však platí jen omezená trestní odpovědnost právnických osob, které podléhají *tiskovému zákonu z roku 1881 a zákonu o audiovizuální komunikaci z roku 1982* – právnická osoba, např. vydavatel novin, nebude trestně odpovědný za spáchání trestného činu pomluvy prostřednictvím sdělovacího prostředku (v daném případě zákon již upravuje trestní odpovědnost členů vedení a bylo považováno za nežádoucí, aby existovala další možnost trestní odpovědnosti samotné právnické osoby).¹³

Pokud jde o sankce, které mohou být uloženy právnické osobě, stanoví čl. 131-37 *Trestního zákona*, že právnické osobě může být uložen peněžitý trest v pětinasobné výši peněžitého trestu, který může být uložen fyzické osobě. Pokud zákon nestanoví možnost uložit fyzické osobě peněžitý trest (např. stanoví jen trest odnětí svobody), pak právnické osobě bude uložen peněžitý trest ve výši 1 milionu EUR. V případech stanovených zákonem lze uložit právnické osobě i tyto tresty:

- **trest rozpuštění právnické osoby (tj. nucené likvidace), pokud byla právnická osoba založena za účelem spáchání trestné činnosti. V ostatních případech lze tento trest uložit v případě spáchání trestného činu, pro který lze uložit fyzické osobě trest odnětí svobody od tří let,**
- **trvalý zákaz činnosti nebo dočasný zákaz činnosti na dobu do pěti let (zákaz vykonávat uvedenou činnost přímo či nepřímo),**
- **nařízení soudního dohledu nad činností společnosti na dobu do pěti let,**
- **trvalý zákaz užívat zařízení (např. nemovitost) nebo dočasný zákaz užívat zařízení na dobu do pěti let, které sloužilo ke spáchání trestného činu,**
- **trvalý zákaz obchodování na veřejných trzích nebo dočasný zákaz na dobu do pěti let,**

¹² Loi du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, čl. 54.

¹³ Ministère de la Justice, Bulletin Officiel n. 101- Circulaire relative à l' entrée en vigueur au 31 décembre 2005 des dispositions de la loi n°2004-204 du 9 mars 2004 généralisant la responsabilité pénale des personnes morales, web: <http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/101-CRIM-c.pdf>.

- dočasný zákaz na dobu do pěti let vydávat šeky, kromě ověřených šeků, nebo zákaz užívat platební karty,
- zabavení věci, která sloužila ke spáchání trestného činu nebo která vznikla nebo byla pořízena z výnosů z trestné činnosti,
- veřejná publikace rozsudku v denním tisku nebo prostřednictvím jiného veřejného sdělovacího prostředku nebo elektronicky,
- zabavení zvířete, které bylo použito ke spáchání trestného činu nebo na němž byl trestný čin spáchán,
- trvalý zákaz držet zvíře nebo dočasný zákaz na dobu do pěti let;
- dočasný zákaz přijímat veřejnou podporu poskytnutou státem, místní samosprávou nebo jakoukoliv finanční pomoc vyplácenou soukromoprávním subjektem, kterému je svěřen výkon veřejné moci, a to až na dobu do pěti let

Výše uvedené sankce (v tučném písmu) však nelze uložit veřejnoprávními právníckým osobám, politickým stranám a profesním komorám. První výše uvedenou sankci podle čl. 131-37 rovněž nelze uložit právnické osobě, která je odborářskou organizací.

Itálie

V Itálii jsou podobně jako v Německu právnické osoby odpovědné za spáchání trestného činu podle správního práva. O udělení trestu ale rozhodují soudy podle trestního řádu¹⁴. Podle vládního nařízení č. 231/2001 Sb., o správně-právní odpovědnosti právnických osob¹⁵, přijatého na základě zmocnění v čl. 11 zákona č. 300/2000 Sb., který implementuje některé závazky vyplývající z unijního práva a mezinárodního práva veřejného,¹⁶ je právnická osoba odpovědná za trestné činy

¹⁴ Některé procesní pravidla obsahuje i samotný vládní nařízení č. 231/2001 Sb.

¹⁵ Decreto Legislativo 8 giugno 2001, n. 231, Disciplina della responsabilita' amministrativa delle persone giuridiche, delle societa' e delle associazioni anche prive di personalita' giuridica, a norma dell'articolo 11 della legge 29 settembre 2000, n. 300.

¹⁶ Legge 29 settembre 2000, n. 300, Ratifica ed esecuzione dei seguenti Atti internazionali elaborati in base all'articolo K. 3 del Trattato dell'Unione europea: Convenzione sulla tutela degli interessi finanziari delle Comunita' europee, fatta a Bruxelles il 26 luglio 1995, del suo primo Protocollo fatto a Dublino il 27 settembre 1996, del Protocollo concernente l'interpretazione in via pregiudiziale, da parte della Corte di Giustizia delle Comunita' europee, di detta Convenzione, con annessa dichiarazione, fatto a Bruxelles il 29 novembre 1996, nonche' della Convenzione relativa alla lotta contro la corruzione nella quale sono coinvolti funzionari delle Comunita' europee o degli Stati membri dell'Unione europea, fatta a Bruxelles il 26 maggio 1997 e della Convenzione OCSE sulla lotta alla corruzione di pubblici ufficiali stranieri nelle operazioni economiche internazionali, con annesso, fatta a Parigi il 17 dicembre 1997. Delega al Governo per la disciplina della responsabilita' amministrativa delle persone giuridiche e degli enti privi di personalita' giuridica.

spáchané v její prospěch nebo jejím zájmu (právnícké osoby nejsou odpovědné za trestné činy, které byly páchané výhradně ve prospěch pachatele nebo třetích osob), a to nejen zákonnými zástupci, společníky, příp. dalšími osobami ve vedení společnosti (čl. 5 odst. 1 písm. a) vládního nařízení č. 231/2001 Sb., ale i podřízenými zaměstnanci (čl. 5 odst. 2 písm. b) vládního nařízení č. 231/2001 Sb.). Vládní nařízení č. 231/2001 Sb. stanoví taxativní výčet trestných činů, za jejichž spáchání může nést právnícká osoba správní odpovědnost. Jedná se například o trestné činy v oblasti počítačové kriminality, porušení ochrany osobních údajů, podvod, terorismus a některé hospodářské trestné činy.

Článek 6 odst. 1 vládního nařízení č. 231/2001 Sb. upravuje podmínky zproštění odpovědnosti právnícké osoby, a to pro případy, kdy trestný čin spáchala osoba uvedená v čl. 5 odst. 1 písm. a) vládního nařízení č. 231/2001 Sb. Jedná se o následující situace: a) před spácháním trestného činu přijalo a účinně implementovalo vedení společnosti organizační a řídicí mechanismy za účelem prevence před spácháním trestných činů stejného druhu jako ten, který byl spáchán; b) dohled nad funkčností těchto mechanismů byl svěřen orgánu nebo agentuře, která disponuje nezávislou iniciativní a kontrolní pravomocí (u malých právníckých osob může být tato činnost vykonávána přímo vlastním řídicím orgánem); c) fyzická osoba spáchala trestný čin podvodem a obešla tím prevenční mechanismus nebo d) nejednalo se o nedostatečný dohled. Jednotlivé podmínky jsou pak podrobněji specifikovány v ustanoveních odstavců 2 až 5 článku 6 vládního nařízení č. 231/2001 Sb. Článek 7 se naopak věnuje zproštění odpovědnosti právníckých osob v případě spáchání trestného činu podřízeným zaměstnancem. I tady se právnícká osoba zproští odpovědnosti, pokud prokáže, že již před spácháním trestného činu byly zavedeny a účinně implementovány prevenční opatření v oblasti organizace, řízení a kontroly. Za účinnou implementaci se považuje a) pravidelná kontrola a možnost modifikace opatření v případě zjištění závažného porušení předpisů nebo v případě organizačních změn a b) disciplinární řízení, v rámci kterého lze postihnout porušení opatření.

Právníckým osobám lze uložit pokutu, přičemž její výše se liší u každého trestného činu. Kromě peněžitého trestu lze rovněž právníckou osobu potrestat i pozastavením nebo odejmutím licence či povolení, vyloučením z veřejných zakázek, zákazem činnosti, zveřejněním rozhodnutí nebo propadnutím výnosu z trestné činnosti. Soud bere v úvahu závažnost trestného činu, míru

spoluúčasti právnické osoby na spáchání trestného činu, přijatá opatření za účelem zabránění opakovaného spáchání trestného činu (nezbytné vnitřní preventivní pravidla a kontroly) a rovněž, to, zda právnická osoba před soudním jednáním odškodnila oběti a přijala veškeré nezbytné kroky ke zmírnění následků trestné činnosti¹⁷.

Nizozemsko

Čl. 5 Trestního zákoníku stanoví:

„Čl. 51

1. Fyzické i právnické osoby jsou trestně zodpovědné.

2. V případě trestného činu spáchaného právnickou osobou mohou být trestně stíhány:

a) právnická osoba nebo

b) fyzická osoba, která nařídila spáchání trestného činu, nebo která zodpovídala za spáchání trestného činu nebo

c) jak osoba podle a), tak podle b)

3. Za právnickou osobu se rovněž považují podniky, které nejsou zapsané v obchodním rejstříku, společenství a svěřenecké fondy.“

Trestní zákon sám nedefinuje pojem právnické osoby, použije se definice obsažena v občanském zákoníku, která zahrnuje stát, provincie, obce, vodoprávní úřady, společnosti, které vykonávají delegované pravomoci státu, církve, společenství, společnosti s ručením omezením, akciové společnosti a nadace.

Z judikatury vyplývá, že právnická osoba může být odsouzena za spáchání trestného činu i pokud fyzická osoba, která trestný čin údajně nařídila nebo dohlížela nad jeho vykonáním, byla osvobozena, resp. pokud se nepodaří prokázat vinu žádné fyzické osobě. Naopak trestní stíhání fyzické osoby, která spáchala trestný čin v rámci svého zaměstnání, nemusí vždy nutně přivodit trestní odpovědnost právnické osoby.¹⁸

¹⁷ CLIFFORD CHANCE LLP. *Corporate Liability in Europe*. [online] London, 2012, s. 18 [cit. 31. 5. 2016]. Dostupné z WWW: http://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/PDFs/Corporate_Liability_in_Europe.pdf

¹⁸ Rada Evropy, Rapport d'évaluation sur les Pays-Bas, web:

<[http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2005\)2_Netherlands_FR.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2005)2_Netherlands_FR.pdf)>.

Německo

Zákon o přestupcích¹⁹ stanoví pravomoc soudů i správních orgánů rozhodovat o uložení správních pokut (Geldbußen) fyzickým i právnickým osobám. Ačkoli sankce mohou mít trestní povahu, z formálního hlediska nejde o trestněprávní opatření a nedochází tak k prolomení tradiční zásady, že jen fyzická osoba může být vinna ze spáchání trestného činu. § 30 OWiG stanoví, že právnická osoba může být odpovědná za spáchání trestného činu podle správního práva, pokud její zákonný zástupce nebo člen statutárního orgánu spáchal trestný čin při výkonu svých pracovních povinností a pokud právnická osoba mohla spáchání takového trestného činu zabránit. Německé soudy tento požadavek vykládají extenzivně: např. pokud zaměstnanec, který není ani zákonným zástupcem nebo členem statutárního orgánu spáchá trestný čin při plnění svých pracovních úkolů, a takovému činu bylo možné objektivně předejít adekvátním dohledem členů statutárního orgánu, pak může být právnická osoba odpovědná za tento čin podle § 30 OWiG. Může jít např. o nedostatek vhodných vnitřních kontrolních mechanismů, avšak odpovědnost právnické osoby nastane pouze, pokud lze rozumně požadovat, aby takovýto dohled nad svými zaměstnanci vykonávala. Navíc není bezpodmínečně nutné vždy identifikovat konkrétní fyzickou osobu, která trestný čin spáchala, pokud je patrné, že muselo jít o osobu, jejíž jednání lze přičíst právnické osobě. Pokutu je podle ustanovení § 30 odst. 2 OWiG možné uložit v případě úmyslných trestných činů až do výše 10 milionů EUR a v případě trestných činů z nedbalosti až do výše 5 milionů EUR.

Alternativou k sankci uložení pokuty je sankce propadnutí (*Verfall*) výnosů z trestné činnosti podle ustanovení § 29a OWiG. Sankci lze uložit za spáchání trestných činů, za které lze uložit správní pokutu. Propadnout lze výnosy ve výši peněžité částky, o kterou se právnická osoba v souvislosti se spáchaným trestným činem obohatila.

Polsko

V Polsku je trestní odpovědnost právnických osob upravena zvláštním zákonem č. 197/2002 Dz. U., o odpovědnosti korporací za činy zakázané pod hrozbou trestu²⁰. Za korporace

¹⁹ Ordnungswidrigkeitengesetz, OWiG

²⁰ Ustawa z dnia 28 października 2002 r., o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, v znění pozdějších předpisů.

(tzv. kolektivní či hromadné subjekty) zákon označuje právnické osoby; přesnou definici nalezneme v čl. 2 zák. č. 197/2002 Dz. U.²¹. Článek 16 zákona č. 197/2002 Dz. U. obsahuje taxativní výčet trestných činů, za které může být právnická osoba odpovědná. Jedná se například o některé trestné činy proti majetku, trestné činy hospodářské, trestní čin úplatkářství, některé trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, proti životnímu prostředí nebo proti právům na ochranu soukromí.

Podle čl. 4 zákona č. 197/2002 Dz. U., je vznik trestně-právní odpovědnosti právnické osoby podmíněn předchozím odsouzením fyzické osoby. Přičitatelnosti trestného činu právnické osobě je upravena v čl. 3 zákona č. 197/2002 Dz. U.. Trestní odpovědnost právnických osob je v polské právní úpravě spjata s jednáním všech osob, které mají vztah k právnické osobě, ne pouze s jejím vedením. Trestní odpovědnost spočívá v požadavku konkrétního jednání fyzické osoby, které právnické osobě přineslo finanční nebo jinou výhodu²².

Sankce jsou upraveny v ustanovení čl. 7 a násl. zákona č. 197/2002 Dz. U. Právnické osobě lze uložit peněžitý trest ve výši do 3 % příjmu dosažených za fiskální rok, ve kterém došlo k spáchání trestního činu; tato částka však nesmí být nižší než 1 000 zlotých a nesmí převýšit částku 5 milionů zlotých. Kromě peněžitého trestu lze právnickou osobu potrestat propadnutím majetku nebo věci, zákazem čerpání státních dotací, či jiných forem finanční podpory z veřejných prostředků nebo finanční pomoci ze zdrojů mezinárodních organizací, kterých je Polsko členem, zákazem propagace či reklamy provozované činnosti, zákazem ucházení se o veřejné zakázky nebo zveřejněním odsuzujícího rozsudku.

Rakousko

Rakousko přijalo zákon o trestní odpovědnosti právnických osob s účinností k 1. lednu 2006²³. Adresáty tohoto zákona jsou jak právnické osoby, tak i osobní společnosti a Evropská hospodářská

²¹ Právnická osoba nebo organizační jednotka bez právní subjektivity s výjimkou Fondu národního majetku a organizací místní samosprávy a jejich svazů, orgány státní a místní správy; dále pak obchodní společnost se státní účastí, příp. s účastí místní samosprávy; kapitálová společnost; subjekt v likvidaci; podnikatel, který není fyzickou osobou a organizační jednotka zahraniční právnické osoby.

²² Bohuslav, L. Trestní odpovědnost právnických osob. (Aleš Čeněk, 2014) s. 139.

²³ Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz – VbVG) StF: BGBl. I Nr. 151/2005

zájmová sdružení (§ 1 odst. 2 VbVG). Právnícké osoby odpovídají dle ustanovení § 1 odst. 1 VbVG za jakýkoliv trestný čin stanovený právními předpisy.

Odpovědnost právníckých osob je v rakouském zákoníku navázána na odpovědnost osob fyzických. Právnícká osoba je odpovědná za trestný čin, který byl spáchán v její prospěch nebo založil porušení povinností právnícké osoby. Právnícké osobě lze přičítat trestný čin spáchaný osobou s rozhodovací pravomocí²⁴ (§ 2 odst. 1 VbVG) nebo zaměstnancem společnosti (§ 3 odst. 3 ve spojení s § 2 odst. 2 VbVG), a to v případě, kdy osoba s rozhodující pravomocí nepostupovala s náležitou a odpovědnou péčí, zejména pokud opomenula závažné technické, organizační nebo osobní opatření k zabránění takového jednání.

Jediným možným trestem je peněžitá pokuta (Verbandsgeldbuße), která se stanovuje denní sazbou (Tagessätze). Ustanovení § 4 odst. 3 VbVG obsahuje počet jednotlivých denních sazeb – od 40 až do 180, vždy v závislosti na délce trestu odnětí svobody. Výše denní sazby se odvíjí od hospodářských možností jednotlivých právníckých osob a stanoví se ve výši odpovídající 1/360 ročního výnosu, přičemž může být o jednu třetinu navýšena nebo snížena. Minimální denní sazba, která může být právnícké osobě vyměřena, je 50 EUR, maximální 10.000 EUR. Výjimku představuje stanovení denní sazby pro spolky, které slouží obecně prospěšným, humanitárním nebo náboženským účelům a jiné neziskové organizace, její rozmezí je od 2 do 500 EUR.

Řecko

V Řecku je zaveden model trestání právníckých osob v mezích správního práva. Právnícké osoby odpovídají – v režimu správního práva - za spáchání závažných trestných činů, zejména pak trestných činů proti majetku, a to bez ohledu na to, která fyzická osoba se dopustila trestné činnosti. Je postačující, aby se právnícká osoba v souvislosti se spáchaným trestným činem obohatila a aby alespoň jedna osoba ve vedoucí pozici o výnosu z trestné činnosti věděla nebo měla a mohla vědět. Předpokladem vzniku odpovědnosti právnícké osoby tak není odsouzení fyzické osoby za spáchání trestného činu podle trestního práva (trestní řízení proti fyzické osobě

²⁴ Jedná se o osobu, která jedná za právníckou osobu navenek, která má interní kontrolní pravomoc nebo která vykonává významný vliv na právníckou osobu jiným způsobem.

je nezávislé na řízení, které je vedeno proti právnické osobě)²⁵. Jako trest lze právnické osobě udělit pokutu, a to v rozmezí od 20 000 do 5 milionů EUR. Dále pak zákaz činnosti, zákaz přijímat dotace, zákaz propagace formou reklamy nebo zákaz zapojit se do veřejných zakázek.

Slovensko

V září 2010 byla na Slovensku novelou trestního zákona²⁶ zavedena nepravá trestní odpovědnost právnických osob. Ustanovení § 19 odst. 2 trestního zákona²⁷ stanoví, že pachatelem trestného činu může být fyzická osoba. Právnické osobě lze uložit jako vedlejší důsledek trestného činu fyzické osoby ochranné opatření, a to v případě, že trestný čin byl spáchán v souvislosti s činností právnické osoby. Jedním z ochranných opatření je zabavení peněžité částky podle ustanovení § 83a trestního zákona, a to do maximální výše 1 660 000 EUR (minimální výše pak činí 800 EUR). Druhou možnou sankcí je pak zabavení majetku dle ustanovení § 83b trestního zákona. Uložení druhého opatření má navíc procesní důsledek v podobě zahájení konkurzního řízení dle § 423 slovenského trestního řádu²⁸.

Výše nastíněná úprava se však ve slovenské praxi ukázala jako obtížně aplikovatelná. Nepřímá odpovědnost právnické osoby v praxi znamená, že jí ochranná opatření můžou být uložena, avšak pouze jako důsledek trestní odpovědnosti osoby fyzické (jako vedlejší důsledek trestného činu fyzické osoby). Nikoliv tedy v rámci vlastní trestní odpovědnosti právnických osob, kterou slovenský trestní zákon formálně a právně nevymezuje. Z uvedených důvodů Slovensko schválilo zvláštní zákon o trestní odpovědnosti právnických osob²⁹ - s účinností od 1. července 2016 se tak bude moci stát pachatelem i samotná právnická osoba, a to za podmínek stanovených zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. Uvedený zákon obsahuje výčet přibližně 60 trestných činů, za které je právnická osoba trestně odpovědná (jedná se například o případy krácení daní, lichvy, nekalých praktik vůči spotřebiteli, ale rovněž i

²⁵ Zeder, F. Die Strafbarkeit von juristischen Personen in Europa: ein Überblick. In: *Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009 „Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen*. [online] (EUROKÓDEX, 2009), s. 22 – 32. [cit. 31. 5. 2016] Dostupné z WWW:

http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/trestna-zodpovednost/zbornik_tzpo_web.pdf

²⁶ Zákon č. 224/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁷ Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení pozdějších předpisů.

²⁸ Zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, v znení pozdějších předpisů.

²⁹ Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

o drogovou kriminalitu či neoprávněné nakládání s odpady). Přičitatelnost trestného činu právnické osobě je podmíněna spácháním trestného činu ve prospěch právnické osoby a jejím jménem, v rámci její činnosti, příp. jejím prostřednictvím pokud konal její statutární orgán, ten, kdo vykonával kontrolní činnost nebo dohled v rámci právnické osoby nebo jiná osoba oprávněná k zastoupení právnické osoby. Co se týče sankcí, lze právnické osobě uložit peněžitý trest ve výši od 1 500 do 1 600 000 EUR. Dále pak trest zrušení právnické osoby, propadnutí majetku nebo věci, zákazu činnosti, přijímání dotací, čerpání prostředků z unijních strukturálních fondů, zákaz zapojit se do veřejných zakázek nebo trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku.

Slovinsko

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 1999³⁰ stanoví, že trestní odpovědnost se vztahuje jak na tuzemské, tak cizozemské právnické osoby, pokud spáchají trestný čin na území Slovinska. V případě trestných činů spáchaných v zahraničí může být právnická osoba trestně stíhána na území Slovinska, pokud má sídlo na území Slovinska nebo vykonává činnost na území Slovinska a trestným činem byly dotčeny zájmy Slovinské republiky, slovinského občana nebo slovinské právnické osoby. Slovinská právnická osoba může být rovněž v některých případech trestně stíhána za trestné činy spáchané v zahraničí.

Čl. 4 stanoví obecné podmínky trestnosti:

„Článek 4

Právnická osoba je trestně odpovědná za trestný čin spáchaný pachatelem jejím jménem nebo v její prospěch, pokud:

- 1. trestný čin byl spáchan v důsledku protizákonného rozhodnutí, příkazu nebo souhlasu vedení nebo dozorčích orgánů nebo pokud*
- 2. vedení nebo dozorčí orgány ovlivnily pachatele nebo mu napomohly ke spáchání trestného činu, nebo pokud*
- 3. právnická osoba získala majetkový prospěch v důsledku spáchání trestného činu nebo využívá majetek, který byl získán trestnou činností, nebo pokud*

³⁰ Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Uradni list RS, št. 98/04 – uradno prečiščeno besedilo, 65/08 in 57/12) web: < <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1259> >.

4. vedení nebo dozorčí orgány zanedbaly zákonnou povinnost dohlížet nad dodržováním zákonů podřízenými zaměstnanci.“

Trestní odpovědnost právnické osoby může být dána, i pokud soud neprokáže vinu konkrétní fyzické osobě. Naopak v případě, že fyzická osoba je potrestána za spáchání trestného činu, toto nevyklučuje souběžnou trestní odpovědnost právnické osoby.

Čl. 6 upravuje podmínky trestnosti v případě zániku právnické osoby nebo vyhlášení konkurzu. Pokud právnická osoba zanikne dříve, než dojde k vynesení rozsudku, pak případná sankce může být uložena právnické osobě, která je jejím nástupcem, pokud vedení nebo dozorčí orgány původní právnické osoby věděly o spáchaném trestném činu před zánikem právnické osoby. V případě, že je právnická osoba v konkurzu v době vyhlášení rozsudku, pak soud nařídí zabavení majetku nebo hodnoty, které pochází z trestné činnosti.

Čl. 12 pak stanoví, že soud může právnické osobě uložit tyto sankce: peněžitý trest, trest zabavení věci nebo majetku, trest zániku právnické osoby a zákaz nakládání s cennými papíry. Soud může rovněž nařídit právnické osobě publikovat znění rozsudku nebo zakázat určitou činnost (na dobu od šesti měsíců do pěti let). Peněžitý trest se ukládá v rozmezí od 10 000 EUR do 1 000 000 EUR. V případě, že trestným činem byl poškozen majetek druhého nebo bylo dosaženo nelegálních zisků, pak horní hranice peněžitého trestu odpovídá dvousetnásobku takovéto majetkové škody nebo majetkového zisku. V případě vynesení trestu zabavení věci, může soud nařídit zabavení 50% až 100% majetku právnické osoby, avšak takový trest může být vynesena jen v případě spáchání trestného činu, pro který lze fyzické osobě uložit trest odnětí svobody od pěti let. V případě, že v důsledku uložení trestu zabavení věci musí být vyhlášen konkurz na společnost, pak zabavené věci mohou sloužit k uspokojení oprávněných nároků věřitelů společnosti. Trest zániku právnické osoby může být vynesena jen, pokud činnost právnické osoby zcela nebo převážně spočívala v páchaní trestné činnosti. Tento trest může být uložen souběžně s trestem zabavení majetku. Při vynesení trestu zániku činnosti zahájí soud okamžitě likvidaci právnické osoby, přičemž oprávněné nároky věřitelů lze uspokojit z majetku právnické osoby. Při stanovení trestu přihledne soud k ekonomické síle právnické osoby. Soud může právnické osobě uložit podmíněný peněžitý

trest až do výše 500 000 EUR, přičemž tato částka nebude splatná, pokud právnická osoba nespáchá další trestný čin během soudem stanovené zkušební doby (od jednoho do pěti let).

V důsledku odsouzení právnické osoby za spáchání trestného činu mohou nastat další související omezení činnosti právnické osoby: zákaz podnikat na základe již uděleného živnostenského listu nebo koncesní listiny, resp. nemožnost získat nový živnostenský list nebo koncesní listinu (např. stanoví-li zákon podmínku bezúhonnosti).

Velká Británie

Původní odmítavý postoj anglických soudů ve středověku, pokud jde o trestní odpovědnost právnických osob, vycházel z názoru, že právnická osoba je bez duše, a tudíž nemůže naplnit základní znak trestnosti – tj. zavinění. S rostoucím společenskoekonomickým významem právnických osob v 16. a 17. stoletích vzrostla i potřeba regulovat chování soukromých společností. Poprvé v roce 1842 rozhodl anglický soud, že právnická osoba může být trestně stíhána za spáchání trestného činu, pokud zákon stanoví objektivní odpovědnost za trestný čin – tj. pokud není nutné prokázat zavinění, resp. úmysl.³¹ V roce 1944 rozhodl High Court ve třech důležitých případech, že právnická osoba může být trestně stíhána za jakýkoli trestný čin, s tím, že úmysl (*mens rea*) může být právnické osobě přisouzen na základě úmyslu některého člena vedení, který společnost zastupuje.³² Jde o tzv. identifikační teorii, přičemž v rozhodnutí z roku 1972³³ přirovnala Sněmovna lordů právnickou osobu k lidskému tělu, s tím, že různí jednotlivci představují odlišné orgány a vykonávají odlišné funkce tohoto fiktivního těla (tj. členové představenstva a členové vedení představují mozek, inteligenci a vůli právnické osoby). Dále pak může být právnická osoba trestně stíhána, pokud se prokáže nedbalost vedení spočívající v tom, že právnická osoba nezavedla vhodná preventivní opatření k zamezení spáchání některého trestného činu, a to i pokud nelze za spáchání trestného činu vinit žádného konkrétního jedince.³⁴ Právnická osoba může být ve většině případů odsouzena jen k peněžitému trestu, zcela výjimečně může být uložen trest zákazu činnosti (např. odebráním živnostenského oprávnění) nebo trest zabavení věci (která je výnosem z trestné činnosti).

³¹ *Regina v. Birmingham & Gloucester R.R. Co.* (1842) 3 QB 223, *Gt. North of England R.R. Co.* (1846) 9 QB 315.

³² *DPP v. Kent and Sussex Contractors Ltd.* (1944) 1 All E.R. 119, *Moore v. Bresler* (1944) 2 All E.R. 515, *R. v. I.C.R. Haulage Ltd.* (1944) KB 551.

³³ *Tesco Supermarkets Ltd. v. Natrass* (1972) AC 153

³⁴ *Seaboard Offshore, Ltd. v. Secretary of State for Transp.*, [1994] 2 All E.R. 99, 104 (H.L.)

3. Hodnocení implementace závazků členských států vůči Evropské unii

V oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva má Evropská unie sdílenou pravomoc s členskými státy. Justiční spolupráce v trestních věcech je upravena v kapitole 4 hlavy V. Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen jako „SFEU“). Článek 83 odst. 2 SFEU stanoví, že v případech, kdy se ukáže, že „sblížení trestněprávních předpisů členského státu je nezbytné pro zajištění účinného provádění politiky Unie v oblasti, která byla předmětem harmonizačního opatření, mohou **směrnice** stanovit minimální pravidla pro vymezení trestných činů a sankcí v dané oblasti.“ Před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost byla tato problematika upravována rámcovými rozhodnutími přijatými v rámci tzv. III. pilíře. Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost jsou tyto postupně nahrazovány směrnicemi; nenahrazená rámcová rozhodnutí však zůstávají nadále v platnosti³⁵.

Při hodnocení implementace závazků členských států vůči Evropské unii je vhodné poznamenat, že právní akty EU nepožadují zavedení trestních sankcí proti právnickým osobám. Řada rámcových rozhodnutí a směrnic stanoví povinnost členských států „přijmout nezbytná opatření, aby zajistily, že právnické osoby lze činit odpovědnými za protiprávní jednání...“, a přijmout „nezbytná opatření, aby právnickou osobu bylo možné postihnout účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi, které zahrnují pokuty trestní nebo jiné povahy...“. Toto platí např. pro:

- čl. 3 a 4 Druhého protokolu k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství (OJ C 221, 19/07/1997 P. 0012 – 0022)
- čl. 2 a 3 Rámcového rozhodnutí Rady o posílení trestněprávního rámce pro potírání pomoci k nedovolenému vstupu a průjezdu a k nedovolenému pobytu (2002/946/SVV)
- čl. 5 a 6 Rámcového rozhodnutí Rady o boji proti korupci v soukromém sektoru (2003/568/SVV)“
- čl. 6 a 7 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí

³⁵ Podle článku 9 hlavy VII. Protokolu č. 36 o přechodných ustanoveních jsou právní účinky aktů orgánů, institucí a jiných subjektů EU přijatých na základě Smlouvy o Evropské unii před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost zachovány až do zrušení, zániku nebo změny těchto aktů.

- čl. 12 a 13 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV
- čl. 5 a 6 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV

Komise ve svém sdělení „*Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva*“³⁶ zdůrazňuje, že členské státy mají „*vždy možnost volby ohledně druhu odpovědnosti pro právnické osoby v případě spáchání trestného činu, neboť trestní odpovědnost právnických osob neexistuje ve všech vnitrostátních právních řádech.*“ Tyto závěry pak potvrzují i hodnotící zprávy Komise o implementaci závazků, které vyplývají z výše uvedených právních aktů, které uvádí, že ustanovení o odpovědnosti právnických osob jsou transponovány i v případě států, které odmítají trestněprávní odpovědnost právnických osob, jako např. Německo, jelikož může postačovat i vhodně nastavený systém správních sankcí. Např. hodnotící zpráva Komise o implementaci Rámcového rozhodnutí Rady o posílení trestněprávního rámce pro potírání pomoci k nedovolenému vstupu a průjezdu a k nedovolenému pobytu³⁷ uvádí, že není nutné, aby členské státy nutně zavedly trestněprávní sankce proti právnickým osobám, avšak sankce musí být *účinné, přiměřené a odrazující*, což je Komisí vykládáno tak, že sankce dokáže dosáhnout zamýšleného cíle, tj. dodržování pravidel, je úměrná závažnosti jednání, její účinek nepřesáhne míru nezbytnou pro dosažení cíle a představuje odpovídající odstrašující prostředek pro možné budoucí pachatele³⁸.

³⁶ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva*“, KOM(2011) 573 v konečném znění, web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=sk>

³⁷ Zpráva Komise vycházející z článku 9 rámcového rozhodnutí Rady ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu, KOM(2006) 770 v konečném znění, web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0770&from=sk>

³⁸ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva*“, KOM(2011) 573 v konečném znění, web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=sk>

4. Zdroje

Monografie

- Bohuslav, L. Trestní odpovědnost právnických osob. (Aleš Čeněk, 2014) 206 s. ISBN 978-80-7380-473-2

Kolektivní monografie a sborníky

- Jelínek, J. a kol., Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. (Leges, 2013), 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8.
- CLIFFORD CHANCE LLP. *Corporate Liability in Europe*. [online] London, 2012, s. 18 [cit. 31. 5. 2016]. Dostupné z: http://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/PDFs/Corporate_Liability_in_Europe.pdf
- Zeder, F. Die Strafbarkeit von juristischen Personen in Europa: ein Überblick. In: *Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009 „Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen*. [online] (EUROKÓDEX, 2009), s. 22 – 32. [cit. 31. 5. 2016] Dostupné z: http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/trestna-zodpovednost/zbornik_tzpo_web.pdf

Odborné články a zprávy

- Ministère de la Justice, Bulletin Officiel n. 101- Circulaire relative à l' entrée en vigueur au 31 décembre 2005 des dispositions de la loi n°2004-204 du 9 mars 2004 généralisant la responsabilité pénale des personnes morales, web: <http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/101-CRIM-c.pdf>.
- Pop, Anca, Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence (Spring, 2006), Michigan State University College of Law.
- Rada Evropy, Rapport d'évaluation sur les Pays-Bas, web: <[http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2005\)2_Netherlands_FR.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2005)2_Netherlands_FR.pdf)>.
- Streteanu, F., Chirita, R., Raspunderea penala a persoanei juridice 7 (Rosetti ed., 2002), pp. 24-25.

Zákony

- Code Penal, web: <http://www.juridat.be/cgi_loi/loi_F.pl?cn=1867060801>.
- Finnish Penal Code, Finland Ministry of Justice, web: <<http://wings.buffalo.edu/law/bclc/finnish.htm>>.
- Liability of Legal Persons for Criminal Offences Act, Slovenia (Appendix IX) web: - <[http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2003\)1_Slovenia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2003)1_Slovenia_EN.pdf)>.
- Loi du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, čl. 54.

- Ordnungswidrigkeitengesetz, OWiG§ 30.
- Rikoslaki (39/1889), web: < <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>>
- Decreto Legislativo 8 giugno 2001, n. 231, Disciplina della responsabilita' amministrativa delle persone giuridiche, delle societa' e delle associazioni anche prive di personalita' giuridica, a norma dell'articolo 11 della legge 29 settembre 2000, n. 300.
- Legge 29 settembre 2000, n. 300, Ratifica ed esecuzione dei seguenti Atti internazionali elaborati in base all'articolo K. 3 del Trattato dell'Unione europea: Convenzione sulla tutela degli interessi finanziari delle Comunita' europee, fatta a Bruxelles il 26 luglio 1995, del suo primo Protocollo fatto a Dublino il 27 settembre 1996, del Protocollo concernente l'interpretazione in via pregiudiziale, da parte della Corte di Giustizia delle Comunita' europee, di detta Convenzione, con annessa dichiarazione, fatto a Bruxelles il 29 novembre 1996, nonche' della Convenzione relativa alla lotta contro la corruzione nella quale sono coinvolti funzionari delle Comunita' europee o degli Stati membri dell'Unione europea, fatta a Bruxelles il 26 maggio 1997 e della Convenzione OCSE sulla lotta alla corruzione di pubblici ufficiali stranieri nelle operazioni economiche internazionali, con annesso, fatta a Parigi il 17 dicembre 1997. Delega al Governo per la disciplina della responsabilita' amministrativa delle persone giuridiche e degli enti privi di personalita' giuridica.
- Ustawa z dnia 28 października 2002 r., o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, v znění pozdějších předpisů
- Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz – VbVG) StF: BGBl. I Nr. 151/2005
- Zákon č. 224/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, v znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Uradni list RS, št. 98/04 – uradno prečiščeno besedilo, 65/08 in 57/12)) web: < <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1259>>

Judikatura

- *Regina v. Birmingham & Gloucester R.R. Co.* (1842) 3 QB 223.
- *Gt. North of England R.R. Co.* (1846) 9 QB 315.
- *DPP v. Kent and Sussex Contractors Ltd.* (1944) 1 All E.R. 119.
- *Moore v. Bresler* (1944) 2 All E.R. 515, *R. v. I.C.R. Haulage Ltd.* (1944) KB 551.
- *Tesco Supermarkets Ltd. v. Natrass* (1972) AC 153.
- *Seaboard Offshore, Ltd. v. Secretary of State for Transp.*, [1994] 2 All E.R. 99, 104 (H.L.)

Dokumenty EU

- Zpráva Komise vycházející z článku 9 rámcového rozhodnutí Rady ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu, KOM(2006) 770 v konečném znění, web: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0770&from=sk>>

- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva“, KOM(2011) 573 v konečném znění, web: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=sk>